

TeistudszZenélni

Bocsánat, nem kívánom az engedélye nélkül tegezni.

Ez a játékos szlogen viszont csak így hatásos, tegeződve.

Azt szeretném vele kifejezni, hogy lazán, gátlásoktól mentesen, játszva érdemes és lehet is mindannyiunknak átélnie azt a felemelő élményt, amit a zene művelése jelent. Hadd tegyem hozzá, hogy szükségünk is van erre az élményre, bizonyos rendszerességgel.

Mi a célunk?

A ©SomTom féle hallásfejlesztésnek nem zenészképzés a célja. Nálunk a zenélni tudás nem cél, hanem eszköz. Mi embereket építünk a zenéléssel, magasabb színvonalú emberré képezzük őket. Ez független attól, hogy az illető tanult-e és, ha igen, mennyit tanult zenélni. Hogy ezt egy picit megvilágíthassam, tegyünk egy rövid kitérőt!

Az ősember a legfontosabb project-jeit megtervezte, kivitelezését megszervezte, és a megvalósítás, a végrehajtás start pillanatát egy rítussal megpecsételte. Ez a rítus - amit ma félrevezető módon ünnepnek hívunk -, évezredek, évmilliókon keresztül elengedhetetlen tartozéka volt a közösségben élő ember életének.

Azok a közösségek zártak voltak, minden élő ember - mármint mindenki, akiről tudomásuk volt - beletartozott a közösségbe. A rítusaik a közösség megnyilvánulásai voltak, mindenki - minden élő emberfia - részt vett bennük. Mindenki kivette belőlük a részét, vagyis a maga módján mindenki hozzá tette a maga részét. Mai szóval, bele tette magát. Ez azt jelenti, hogy nem vált külön a zenét művelők (a zenész) és a zenét élvezők (a közönség) csoportja. Nem volt olyan szereplője a rítusnak, aki csak művelte volna a zenét, és nem volt olyan tagja a közösségnek, aki csak élvezte (vagy kritizálta) volna a zenét.

Még egy fontos jellemzője ennek a kultúrának: ezeknek a rítusoknak társadalmi és gazdasági szerepük is volt. Nem öncélúak voltak. A közösség tagjai ezekben a közös élményekben rendszeresen megerősítették az összetartozásukat. Ezeknek a zenés rítusoknak természetes eleme volt, hogy a közösség egyik (vagy több) tagja a közösség elé vitte "a magánügyét". Elénekelte, eltáncolta az örömét, bánatát, célját; önként, és "dalolva". Ilyen viselkedésre vagyunk "kalibrálva", a pszichénk egészségének a fenntartásához így kell élnünk, ez az egészséges kommunikációs igényünk.

Az ősembertől ugorjunk egy nagyot, és vizsgáljuk meg a mai ember életmódját. Nézzük meg, a mai ember hogyan osztja meg örömét, bánatát, célját a közösségével, illetve mire és hogyan használja a zenét, a zenélést.

Mára teljesen különvált a zenész és a közönség. Előfordul, hogy egy személy az egyik szituációban zenészként, egy másikban közönségként vesz részt, de nagyon ritka, hogy a közösség minden tagja egyformán lenne az élmény előállítója és "megélője" is egyben. Továbbá a zeneipar térhódítása folytán - akarata ellenére - mindenki a zeneipar termékét tekinti etalonnak a zene terén. Vagyis ma az számít zenének, amit lemezen lehet megvenni.

A mi számunkra viszont nem ezt jelenti a "zene". Nekünk mást jelent a "zenélés" is, mint ma általában.

Mi azt a fajta zenélést tekintjük etalonnak, amit az ember évezredek, évmilliókon keresztül művelt. És nem maradiságból tekintjük azt etalonnak, hanem azért, mert fölismertük, hogy az emberi psziché ma is ugyanúgy működik, ahogyan néhány száz, néhány ezer és néhány millió évvel ezelőtt. Biológiai az ember az ősi gyűjtögető, vadászó életmódhoz alkalmazkodott. Genetikai állománya azóta lényegében nem változott. Biológiai és pszichológiai a paleolitikus kor tagja, csupán társadalmi és gondolkodási téren változott egy keveset. A pszichénk egészségének fönntartásához szükségünk van a szeretteinkkel, barátainkkal megosztani az örömünket, a bánatunkat és a céljainkat a zene nyelvén is. És itt a zene nyelve azt a kifejezési módot jelenti, amit az évmilliókon át zárt közösségben élő ember használt: "síppal, dobbal, nádi hegedűvel" kísért közös éneklős, táncos összejöveteleken.

Ilyen összejövetelek megszervezésével építjük mi az embert. Így már érthető, hogy nálunk a zenélni tudás nem cél, hanem eszköz. Mi egészséges, zenélő embert képezünk, nem zenészeket.

A zenélés tágabb értelmén belül, mi az, amivel mi foglalkozunk?

A mi szempontunkból zenélés: Egy közösség tagjai, közösségi funkcióval rendelkező alkalmakkor, egymásnak kifejezik örömeiket, bánatukat és céljukat a zene és a tánc eszközeivel, és ebben minden jelenlévő egyformán részt vesz. (A zene ©SomTom féle definíciója: Tudatos hangkeltés mondanivaló kifejezése céljából. A zene és a mozgás elválaszthatatlan egymástól.)

Hogyan él a mai ember?

Milyen közösségben él a mai ember?

A ma embere egyszerre több közösségnek is tagja, nem csak egyé. A lakóhelyén, a munkahelyén más közösséghez tartozik. Ha futballrajongó, akkor ott is tartozik egy közösséghez. Lehet, hogy egy politikai közösséghez is tartozik, lehet, hogy egy vallási közösséghez is, lehet, hogy lejár teniszezni, vagy szombatoként egy dízsibe, akkor ott megint egy másik közösséghez tartozik. Az alap közösség pedig mindannyiunk számára a család. Igen jól mutatja ezt a sok közösséghez tartozást, hogy manapság több helyen is adunk karácsonyi ajándékot.

Hogyan osztja meg örömét, bánatát, célját a mai ember a közösségeiben?

Nézzük meg, milyen keretek adottak a mai ember számára, és azokkal hogyan él! A teljesség igénye nélkül nézzünk meg néhány tipikus közösséget a mai ember életében.

Családban Sajnos kevés olyan család van, ahol olyan bizalmas kapcsolatban vannak egymással a családtagok, hogy meg *merik* osztani egymással örömeiket, bánatukat, céljaikat. Mert ezek ma bizalmas információknak számítanak. Ha lenne formális és szokásos kerete az ilyen típusú közlésnek, akkor nem számítana bizalmasnak ez a típusú közlés; és éppen ez lenne az egészséges.

Lakóhelyén Sajnos ma már a falusi lakóközösségek is fölbomlottak. A faluknak "gyütt-ment" - idegen - lakói vannak, általában gazdag városból jött emberek, akik tehát alig ismerik egymást. Nagyobb baj, hogy nem járnak össze, nincsenek közös ügyeik, nem alkotnak közösséget. Ilyen körülmények között a kommunikáció az időjárásról szól.

Örömről, bánatról, célról nem esik szó.

Munkahelyén Azok a teljesítményorientált vállalatok, cégek, vállalkozások, amelyek az elmúlt 150 év során szervesen fejlődő kapitalizmusban működtek illetve működnek, elég hamar rájöttek arra az alap igazságra, hogy "a legnagyobb érték az ember". Így az ehhez a kultúrához tartozó cégek évtizedek óta hangsúlyt fektetnek a munkatársaik közösségére, a munkahelyi közösség folyamatos fejlesztésére. Az ilyen cégekben kultúrája van a közösség fejlesztésének. A legeredményesebb cégek összejövetelén pedig rendszeres és szokásos keretek között megosztják egymással örömeiket, bánatukat, de különösen a céljaikat. A közös célállításban hatalmas erő rejlik, ezt egyre többen fedezik fel a csapatsportban is.

Ezek a munkahelyi összejövetelek - és az összejövetelen történő zenélés - tehát rendelkeznek funkcióval, és mint fent láttuk, ez lényeges eleme a ©SomTom féle zenélésnek.

Futball és politika Az ilyen típusú közösségek inkább arra törekszenek, hogy fanatizálják a tagjaikat. Vezetőiknek feltétel nélkül mozgósítható, bevethető tagságra van szükségük. Ezekben a közösségekben a zenét is a fanatizálásra, mozgósításra használják elsősorban. Örömről, bánatról itt nem esik szó. Célokról természetesen igen, de kizárólag a közös célról, az ellenség legyőzéséről. Sajnos manapság igen ritka - ilyen körökben - az építő jellegű cél.

Vallási közösség A vallásoknak - még ma is - igen komoly a közösségi szerepük. Építenek is a közösségeikre, meg ápolják is a közösségeiket.

A vallási közösségek összejövetelén általánosan elterjedt a közös éneklés, néhol a közös gyónás. Ezek a formák arra alkalmasak, hogy a tagok szimbolikusan megosszák egymással örömeiket, bánatukat, de célok itt annyira ritkán kerülnek szóba, hogy attól

akár el is tekinthetünk.

Azt kell még megvizsgálnunk, hogy a vallási összejöveteleknek mennyire van funkciójuk, hiszen ez a ©SomTom féle zenélésnek feltétele.

Nos, ha a vallást az egészséges, emberhez méltó élet velejárójának, szükséges elemének tartjuk, akkor a vallási összejövetelek funkcióját is el kell ismernünk. A lényeges elem ebben az, hogy ha nem öncélú a zenélés - tehát, ha nem koncertről van szó -, akkor van funkciója, és akkor megfelel a ©SomTom féle zenélés feltételeinek.

Teniszklub, szórakozóhely Ezek olyan közösségek, ahol a közösséghez való tartozás meglehetősen laza, önkéntes. A közösség tagjai nem érznek kényszerítő erőt a közösséghez való tartozásban. Bár manapság eléggé liberalizált világban élünk, és szabad akaratunkból tartozunk/vagy nem tartozunk a korábban említett közösségekhez is; a sportklub és a szórakozóhely olyan közösséget jelent, ahol még annyira sem érzünk elkötelezettséget. A lakóhelyünkről, a munkahelyünkről, a futball vagy a politikai közösségünkből és a vallási közösségünkből csak komoly megfontolás után maradnánk ki, véglegesnek tekintenénk a távozásunkat - a családból nem is tudnánk kiszakadni -; míg a teniszklub, szórakozóhely kategóriájú közösség összejöveteleiről való kimaradásunknak - úgy érezzük - semmilyen következménye sincsen.

Rövid áttekintésünkből kiderül, hogy a ma emberének nincs alkalma megosztani "a" közösségével örömét, bánatát és célját. A ma embere azt hiszi, hogy erre való a barát. Bár barátja is csak kevés mai embernek van, he lenne sem töltene be a fent említett szerepet. Azt állítjuk, hogy az ember - mint antropológiai lény - az elmúlt 150-200 évben nem változott semmit. Ezért az egészséges létéhez szüksége van arra, hogy a szerettei körében, néhány hónapos ciklikussággal, része legyen abban az élményben, melynek kihagyhatatlan elemei a következők:

- megosztani örömet, bánatot, célt; ezzel az egyénre nehezedő súlyon enyhíteni

- a közösség tagjait bevonni az egyén dolgaiba
- az egyén elkötelezettségét erősíteni
- a közösséghez való tartozást átélni: átélni azt, hogy elfogadnak, hogy számítok, és hogy számonkérhető vagyok
- kultikus, extrasenzori, transz-szerű élmény által kiemelni a hétköznapiakból az embert

Hogyan zenél a mai ember?

Ahhoz hasonlóan, ahogy az előbb számba vettük a mai ember közösségeit, készítsünk egy leltárt arról is, milyen formában, milyen alkalmakkor, milyen módon zenél a mai ember.

Mindenek előtt szögezzük le a sajnálatos tény: a népdal eltűnt. No nem a múzeumból, hanem a hétköznapi életből. Hallani lehet néhol olyan dalokat, melyeket a zeneesztéták a népdal kategóriába sorolnak, de ezek nem felelnek meg a szótárban található meghatározásnak sem.

A Magyar Néprajzi Lexikon szerint a népdal "a dolgozó osztályok, elsősorban a parasztság életének meghatározott alkalmaihoz kapcsolódó, érdekeit szolgáló, érzelem- és gondolatvilágát tükröző rövid ének, melynek szövege és dallama szerves egységet alkot, a szóbeliségben él, kisebb-nagyobb közösségek keretein belül terjedt el, s jellemzője az állandó variálódás (változatképződés). " Azok a "népdal" kategóriájú dalok viszont, melyeket ma hallani lehetőségünk van, nem élnek. Nem variálódnak, nem a szóbeliségben élnek, hanem "meghaltak", rögzítve vannak kottán vagy lemezen. Továbbá előadásuk nem kapcsolódik meghatározott alkalmakhoz, hiszen ezen a szótár szerzője nem a koncertet értette, hanem olyasmit, mint aratás, cséplés, tengeri hántás, temetés, ház avatás, stb. Lassan a dolgozó osztályok is eltűnnek, a parasztság pedig átadta a helyét a földművelő szakmunkásnak.

Mi van a népdal helyett? Ellátja-e, átvette-e valami más a szerepét?

A helyzet elég siralmas.

A hagyományos, komolyzenei koncerten a zenészek - a mi értelmezésünkben - nem zenélnek, hanem dolgoznak. Ők hivatásos zenészek, ez a szakmájuk, pénzért dolgoznak.

Ugyanezen a koncerten a közönség pedig passzívan hallgatja a produkciót, tehát ő sem zenél.

Zeneipar: CD, MP3 és társai Ma a zeneipar működési módja következtében olyan "zenéket" hallgatunk, ami nem minket fejez ki, de azt sem, aki énekl. Tudományosan fölmért piaci igények alapján egy szakember megírja a leendő sláger szövegét. Általában egy általa nem is ismert másik szakember megírja a dallamát, egy harmadik a hangszerelést. Egy negyedik fogja fölénekelni a stúdióban, és nem ritka, hogy egy ötödik adja elő a videoklippen vagy a színpadon. A hallgatónak pedig egyikhez sincsen semmi köze. Tehát ahhoz képest, amit mi zenélésnek tartunk - szeretteinknek, barátainknak, kollégáinknak elzenéljük örömünket, bánatunkat és céljainkat bizonyos funkcióval bíró alkalmakkor - ebben a "zenehallgatásban" semmi sem valósul meg.

Ha ugyanazt a számot úgy tudnánk hallgatni, hogy látjuk az énekest éneklés közben, az a hangok, hangélmények ©SomTom féle kasztrendszerében magasabb minőségű hangélményt* jelentene. Még egy fokkal magasabb rendű lenne az élmény, ha jelen lennénk a stúdióban, amint a számot az énekes fölénekel; vagy jelen lennénk a koncerten, ahol a számot az énekes énekl. Még magasabb rendű hangélményhez jutnánk, ha ugyanazt a koncertet erősítők nélkül, csupán akusztikus hangszereken adnák elő, és mi jelen lennénk. Még magasabb rendű hangélményt az jelentene a számunkra, ha pozitív személyes kapcsolat fűzne az énekeshez; még magasabbat, ha az énekes maga írta volna a dallamot; még magasabbat, ha maga írta volna a szöveget is. A legmagasabb rendű hangélményt az jelentené a számunkra, ha a számunkra fontos és általunk szeretett énekes a maga által írt és megkomponált zenét a jelenlétünkben adná elő akusztikusan, melyben a saját örömét, bánatát vagy célját énekelné el személyesen nekünk.

- hangélmény = hangészlelet + egyéb észlelet + érzelem + következmények

A ©SomTom féle zenélés, viszont még ettől is különbözik, mert az nincs megkomponálva, nem "tanult" zenészek adják elő a hallgatóságnak öncélúan, hanem az egyszeri ember, a funkcionális alkalom által szült módon adja elő a hozzá közel állók alkotta közösségben, és pedig úgy, hogy az összejövetel minden résztvevője részese az alkotásnak, és mindenkire sor kerül/het az önkifejezésben.

Egy fokkal jobb, ha nem csak hallgatjuk a gépi "zenét", hanem vele együtt "üvöltjük" is. A zeneipari termék hallgatásánál egy fokkal több sikerélményt nyújt a karaoké. Ott sem a saját örömünket, bánatunkat, célunkat zenéljük el, de bele tudjuk képzelni a magunk örömét, bánatát, célját az előadás során (szimbolikus önkifejezés). Itt is megosztjuk az örömünket, bánatunkat, célunkat a közösségünkkel (céges csapatépítő karaoké). Ez azonos funkció azzal, ami régen a tengeri hántás közbeni éneklés, azaz a népdalok éneklése volt. Hátránya a tengeri hántás közbeni énekléssel szemben a gépi kíséret. Azért, mert a gép - a karaoké - nem tud alkalmazkodni az énekeshez, kénytelen az énekes alkalmazkodni a géphez. Tehát nem a gép kíséri az énekest, hanem az énekes kíséri a gépet. Így pedig a feje tetejére áll a mondanivaló és a kíséret egymáshoz való viszonya.

A zenélés egyéb formái: házi vonósnégyes, kórus, tábortűz, amatőr gitárzenekar

A házi vonósnégyes és a hobby gitárzenekar - a mi szempontunkból - egyforma. Mindkettő kikapcsolódást biztosító társas összejövetel, mint pl. a bridzsparti. Itt a zene a társas együttlét eszköze, és a társaságtól független - gyakran rég meghalt - személyek által komponált mondanivalót fejezi ki. Ráadásul gyakran csak hangszerekkel, tehát szöveg nélkül; vagy idegen nyelven, mint a gitárzenekar esetében.

A kórusban való éneklés, feltétlenül magasabb rendű élmény a személyiség fejlesztése/fejlődése szempontjából. Ugyanis a legmagasabb rendű hangélmény a

fajtársunk hangja egy akusztikai térben; továbbá az énekléssel mi magunk is bekapcsolódunk a fajtársunk hangkeltésébe. Nem csak lelkileg kerülünk közel a kórus többi tagjához, de a testünket adjuk a többiek hangjának a megszólaltatásához; a testünk a rezonátora a többiek hangjának.

A tábortűz melletti közös éneklés pedig még magasabb rendű. Ugyanis itt közösen énekelnek, mint a kórusban, de sokkal nagyobb a szabadság. Gyakori, hogy a társaság átírja, a saját élményei kifejezésére használja a mások által is ismert és közösen előadható dalokat. További értéke - a mi szempontunkból - a kórusban való énekléssel szemben, hogy nem közönség számára készülő produkcióról van szó, hanem a *zárt* közösség önmagának való önkifejezésről. Ez a zenélési forma, zenélési mód közelíti meg leginkább a mai ember életében a kívánatos zenélést.

ÖSSZEGEZVE az eddigieket, remélem, sikerült Önnek bizonyítanom, hogy az a lelke mélyén szunnyadó vágy, hogy "de jó lenne zenélni" egészséges, természetes ősi vágya arra, hogy a szűkebb baráti körével megoszthassa az örömét, bánatát és céljait. Ezt ki kell elégítenie ahhoz, hogy egészséges lehessen, és ki is tudja elégíteni. Csupán annyit kell tennie indulásnak, hogy elhiggye ezt magáról. Akár a konyhában található eszközökkel, akár azok nélkül, a szűkebb baráti körében úgy, hogy csak magukban vannak; Ön is tud zenélni!

Rajta hát! Tegyük közösen szebbé és jobbá a világot!

Somhegyi Tamás

zeneszerző, a közösségi zenélés specialistája